

دین، انیمیشن و سبک زندگی

(بررسی انیمیشن‌هایی از ایران، آمریکا، چین، ژاپن، هند و کشورهای اسلامی)

سرپرستار و مدیر پروژه:

محمد حسین فرج نژاد

همکاران:

علی اصغر سیاحت‌هویدا، میلاد پورعسگری، ابراهیم کارگران، مجید رحیمی، سیدعلیرضا مصطفوی، علی قهرمانی،
دانیال بصیر، محمدجواد عرب‌سالاری، حسین عرب‌محمدی، رسول لطفی، ابوالحسن میری، زینب بیگی
بروجنی، راضیه سادات تنکابنی، سهیلا رضائی، فائزه حسین خانی، زینب ابوذر، الهام عباسی، طاهره زاهدی،
سیده فاطمه سجادی، زهرا (پریسا) راد، حفیظه مهدیان، حکیمه مهدیان، زهرا آیتکین

دین، انیمیشن و سبک زندگی

نویسندگان

محمد حسین فرج نژاد

علی اصغر سیاحت هویدا، میلاد پورعسگری، ابراهیم کارگران، مجید رحیمی، سیدعلیرضا مصطفوی، علی قهرمانی، دانیال بصیر، محمدجواد عرب سالاری، حسین عرب، محمد کهوند، رسول لطفی، ابوالحسن میری، زینب بیگی بروجنی، راضیه سادات تنکابنی، سهیلا رمضان، فائزه حسین خانی، زینب ابو ذری، الهام عباسی، طاهره زاهدی، سیده فاطمه سجادی، زهرا (پریسا) راد، حفیظه مهدیان، حکیمه مهدیان، زهرا آیتکین

ناشر: انتشارات کتاب جمکران

طرح جلد: مسعود نجابتی

چاپ: اول، پاییز ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰

چاپخانه: خانه چاپ جمکران

مدیریت بازرگانی: ۰۹۱۲۱۵۱۸۱۴۹

بازاریابی: کتاب: ۰۹۱۹۲۵۵۲۰۳۰

عنوان و نام پدیدآور: دین، انیمیشن و سبک زندگی (بررسی انیمیشن‌هایی از ایران، آمریکا، چین، ژاپن، هند و کشورهای اسلامی) / تهیه‌کنندگان پژوهشکده و انتشارات مسجد مقدس جمکران: مدیر استار و مدیر پروژه محمد حسین فرج نژاد.

مشخصات نشر: قم: کتاب جمکران، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۵۹۲ ص.: مصور رنگی، جدول.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۷۳-۷۰۵-۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص. [۵۷۸] - ۵۹۹.

موضوع: کارتون‌های سینمایی -- جنبه‌های مذهبی -- مقاله‌ها و خطابه‌ها

موضوع: Animated films -- Religious aspects -- *Addresses, essays, lectures

موضوع: کارتون‌های سینمایی -- جنبه‌های اجتماعی -- مقاله‌ها و خطابه‌ها

موضوع: Animated films -- Social aspects -- *Addresses, essays, lectures

موضوع: کارتون‌های سینمایی -- جنبه‌های روان‌شناسی -- مقاله‌ها و خطابه‌ها

موضوع: Animated films -- Psychological aspects -- *Addresses, essays, lectures

شناسه افزوده: فرج نژاد، محمد حسین، ۱۳۵۹ -

شناسه افزوده: مسجد جمکران (قم). موسسه پژوهش و نشر

رده بندی کنگره: BP۱۱/۵

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۸۷

شماره کتابشناسی ملی: ۸۴۶۸۱۶۷

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

دفتر مرکزی پژوهش و نشر: قم، خیابان شهید فاطمی،

کوچه ۲۸، پلاک ۶، انتشارات کتاب جمکران، تلفن

تماس: ۰۲۵۳۷۷۳۲۲۱۲، کدپستی: ۳۷۱۵۶۶۴۴۳

• • • • •

[illegible]

- تقلیل و تنزل معارف دینی در مسیحیت سینمایی شده در پویانمایی ظهور نگهبانان ----- ۲۴۷
 عرفان مسیحی در پویانمایی ----- ۲۶۱

فصل سوم

- مکاتب شبه دینی و فلسفی شرقی در پویانمایی ----- ۲۷۱
 نگاهی به جریان شناسی انیمیشن در سینمای ژاپن ----- ۲۷۱
 تناسخ و معاد در پویانمایی ----- ۳۴۳

فصل چهارم

- جریان شناسی پویانمایی در جوامع اسلامی ----- ۳۶۳

فصل پنجم

- جریان شناسی معنویت های التقاطی و دین نوین جهانی در انیمیشن های غرب ----- ۳۸۱
 بازتاب تفکر نوین و معنویت بدون دین و تلاش های انگلیسی - هندی در انیمیشن ----- ۳۸۱
 انیماتریکس ها، ترکیبی از چپ آمریکایی و عوامل ژاپنی صنعت انیمیشن با دین نوین جهانی -- ۴۰۱
 جادو و شرگرایی در قالب طنز و شهوت؛ رازگشایی از انیمیشن های ژانر فانتزی - وحشت ---- ۴۲۳
 بخش پنجم سبک زندگی و انیمیشن (در سطوح مبانی، بنیادین و کارکردهای سبک زندگی) ----- ۴۳۷

فصل اول

- بازنمایی سبک زندگی در انیمیشن ----- ۴۳۹

فصل دوم

- انیمیشن های استراتژیک غرب و ترویج سبک زندگی غربی ----- ۴۷۳

فصل سوم

- سبک زندگی اسلامی - ایرانی و مجموعه های انیمیشنی ایرانی ----- ۴۸۷

فصل چهارم

- جریان شناسی مکاتب مادی موجد سبک زندگی غربی در انیمیشن ----- ۵۰۵

فصل پنجم

- جریان های فمینیستی در پویانمایی های غربی ----- ۵۲۱

فصل ششم

- اخلاق سکولار در پویانمایی های غربی ----- ۵۴۹

فصل هفتم

- نقش سگ در سبک زندگی آمریکایی و بازنمایی آن در پویانمایی های غربی ----- ۵۶۹
 بخش ششم نتیجه گیری و ارائه راهکارهایی برای ساخت انیمیشن در فرهنگ ایرانی - اسلامی ----- ۵۸۵
 ضعف و قوت های پویانمایی در ایران و راهکارهای اعتلای آن در جبهه مقاومت ----- ۵۸۷
 فهرست منابع ----- ۶۲۱

پیشگفتار

الحمد لله رب العالمين و صلى الله على سيدنا و نبينا محمد و آله اجمعين، لاسيما بقية الله الاعظم
روحي و ارواح العالمين له الفداء. سپاس خدای جهانیان را که توفیقی دوباره دست داد تا درباره هنر
- صنعت - رسانه ای پُرغوغا و پُرمخاطب و اثربخش چون انیمیشن، به همراه تنی چند از محققان
«دین و سبک زندگی و رسانه» قلم برگزیم و صفحه بیاراییم و در مسیر فُزونی بصیرت و سواد
رسانه ای مردم و هنرمندان و هنرپژوهان و مدیران رسانه، قدمی هرچند کوتاه برداریم.

به کجا می‌رویم و از چه مسیری؟

فکر اولیه این پژوهش، سال‌ها قبل، در شبی به ذهن حقیر آمد که پس از دیدن انیمیشن‌های فاخر
و اثربخش هالیوودی که ره به بیراهه داشتند و مرا به تفکر درباره خود واداشته بودند، در برنامه‌ای
تحلیلی در شبکه فاخر چهار سیمای جمهوری اسلامی، با یکی از آغازگران رشته انیمیشن در ایران،
که در دانشکده‌ای هنری در تهران استاد بوده و هست، مصاحبه‌ای تاریخی - سیاست‌گذارانه را
نظاره‌گر بودم.

ایشان که صادقانه به طرح اولیه فکر تأسیس رشته انیمیشن در ایران می‌پرداخت، چنین بیان داشت
که سال‌ها قبل در بخش فنی شرکت والت دیزنی، در بخش انیماتورها مشغول به تجربه‌اندوزی
و کارورزی بوده است. در آن بخش، از غیریهودیان و غیرآمریکایی‌ها استفاده می‌کردند و البته
در بخش‌های طراحی شخصیت و فیلم‌نامه و طراحی سناریو و مدیریت صنعت انیمیشن نه؛ تا
یهودیان و هم‌عهدانشان، مدیر و راهبر شرکت باشند و دیگران «کارگران هنری» آن‌ها.

او بیان داشت که پس از اتمام آن دوره و بازگشت به ایران، به فکر تأسیس رشته انیمیشن در
دانشکده هنرهای زیبا می‌افتد و رشته انیمیشن با گرایش انیمیت یا بهتر بگویم، رشته «تربیت
انیماتور» را تأسیس می‌کند تا انیماتورهای کارگشته در ایران تربیت شوند و البته تا کنون که
بیش از چنددهه از تأسیس آن رشته در ایران گذشته است، هنوز هم انیماتور تربیت می‌کنیم، و

نه فیلم نامه نویس، و نه طراح و سناریست، و نه مدیر صنعت انیمیشن، و نه فیلسوف و حکیم و دین شناس و راهبر داندیشانی برای تعقل درباره کلیات و هدف و مدیریت رشته و صنعت انیمیشن در ایران، و آینده پژوهان هنر - صنعت - رسانه پویانمایی در عرصه های مختلف.

امان از تقلید و فرم زدگی افراطی

تازه با همین اندک بضاعت مان نیز، اکنون در رده های خوب انیمیشن سازان جهان جای گرفته ایم؛ اگر درست پیش می رفتیم و در کنار انیماتورها، طراحان متفکر، مدیران مدبر و اقتصادفهم، فیلسوفان و حکیمان و دین شناسان رسانه، رسانه شناسان متخصص پویانمایی و هنرمندان متعهد تربیت می کردیم، بی شک در مقایسه با اکنون، جایگاه والاتر جهانی می داشتیم و می توانستیم در رده عالی جهانی قرار بگیریم؛ جایگاهی در تراز انقلاب پیشرو اسلامی مان.

با کمال تأسف باید گفت در عرصه تعلیم و تربیت رشته انیمیشن، هنوز مقلد مانده ایم؛ به دلیل سلطه عوامل فتنی بر عناصر فکری و راهبردی پویانمایی؛ چون فراخوانی افق را بال نگشوده ایم و زاویه دید صحیحی نداشته ایم. البته که ما نیز قدر عوامل فتنی و انیماتورهای عزیز را می دانیم و در جای خود سپاسگزار تلاش های ارزشمند آن ها هستیم، ولی نباید کار طراحی و برنامه ریزی راهبردی - علمی، تاریخی - دینی، و فرهنگی - روان شناسی را دست عالمان این رشته ها درآید و به دست تکنسین ها بیفتد و تکنسین ها به جای همه تصمیم بگیرند. این هم تکنوکراسی و اصالت تکنیک است که مطلوب نیست و حتی در نظام عمل گرای آمریکایی نیز در ساخت پروژه های جدی و اثرگذار، گاهی تا صدوآندی مشاور در رشته های مختلف برای کار در نظر گرفته می شود، و هم هرکس کار خود را می کند و کسی بیش از شأن خود در همه تصمیم ها دخالت نمی کند.

انیمیشن در ایران اسلامی، همچنان رو به جلو

بی انصافی است در اینجا یادآوری نکنیم که باز جای شکر و سپاس دارد که شرکت ها و نهادهای دل سوزی چون مرکز پویانمایی صبا، خانه طراحان انقلاب اسلامی، خانه انیمیشن انقلاب، سازمان اوج کودک و نوجوان، شبکه امید، شبکه پویا، مؤسسه فاطمة الزهراء (ع)، مرکز هنرهای رقومی بسیج، مؤسسه فرهنگی حور، راهنمایی و رانندگی نیروی انتظامی، کمیته امداد امام خمینی (ع)، مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی، بنیاد سینمایی فارابی، گروه هنر پویا، مؤسسه تصویر شهر، شرکت حرکت کلیدی و ده ها شرکت متعهد و دل سوز دیگر با حمایت دل سوزان نظام اسلامی، با تحمل سختی ها و مرارت ها و زخم زبان های روشن فکر نمایان بیمار وطنی و مزدوران و دل باختگان دشمن دون، توانسته اند ایران اسلامی را به قله های انیمیشن جهانی نزدیک کنند؛ گرچه هنوز راه نرفته بسیار است و امیدها و تلاش ها برقرار و پاینده و توفنده؛ ان شاء الله.

شاید اگر نبود صداقت این استاد و مدیر دانشگاهی رشته انیمیشن در ایران در شبکه چهار، فکر

نگارش و پژوهش عمیق درباره «دین و سبک زندگی در انیمیشن» به ذهن نگارنده خطور نمی‌کرد یا شاید دیرتر به ذهنم می‌آمد. آن شب تصمیم گرفتم پس از اتمام پروژه سنگین «دین در سینمای شرق و غرب» ادامه آن را در صنعت انیمیشن جهان، در یک یا چند جلد با کمک همیاران ارجمند و دانشمند، قلمی زنم. بعد از چند روز اعضای گروه پژوهشی و فضلا و هنرپژوهانی را که در پروژه‌های قبلی با هم کار کرده بودیم، جمع کردم و پس از شنیدن طرح‌ها و دیدگاه‌های ایشان، ایده را خدمت دکتر محمد حسنی که در سال ۱۳۹۵ مدیر مرکز فرهنگی - هنری دفتر تبلیغات اسلامی بود، ارائه دادیم و ایشان اعلان حمایت کرد.

شکر نعمت نعمت افزون کند

به خواست خداوند متعال، پس از سه سال و اندی صبر گروه نویسندگان و مشاوران، با یاری انجمن سواد رسانه‌ای مرکز فرهنگی - هنری دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم و پژوهشکده مسجد مقدس جمکران، نگارش این بخش از دغدغه دوستان به پایان رسید. درواقع، اگر نبود زبان مشترک میان همکاران ما و دوست فرهنگ‌باور و دغدغه‌مندمان، دکتر محمد حسنی، مدیر سابق و فعلی این هر دو مرکز فرهنگی و پژوهشی، که دغدغه حقیر و همکاران را برای نگارش این مطلب پاس داشتند، هرگز این اثر با این سرعت آماده نمی‌شد و شاید سالیان بعد به خامه درمی‌آمد.

بسی نیکوست که از یاری دل‌سوزانه دکتر رفیع‌الدین اسماعیلی، مدیر انجمن سواد رسانه‌ای طلاب حوزه علمیه قم و اعضای هیئت‌مدیره انجمن و مسئولان دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم و مسجد مقدس جمکران و انتشارات آن نیز به شایستگی تقدیر کنم که همان کس از نیکان روزگار که در مسیر شدن این اثر، قدمی برداشته‌اند، منت بر دیدگان نویسندگان این کمترین اثر گذاشته‌اند و باید شکر نعمت را به نیکی به عمل آورد که «مَنْ لَمْ يَشْكُرْ الْمَخْلُوقَ، لَمْ يَشْكُرِ الْخَالِقَ».

اکنون که بحث بدینجا رسید، شایسته است تشکر خود را نثار مسئولان دل‌سوز و صبور مؤسسه فرهنگی - رسانه‌ای شهید آوینی قم و کانون فرهنگی مسجد اهل‌البیت (علیه السلام) قم، به‌ویژه برادر عزیز احمد خسروی و سپس، واحد رسانه معاونت فرهنگی جامعه الزهراء (علیه السلام) خصوصاً سرکار خانم خزائی و حجة الاسلام یوسفی و در سال‌های بعد، انجمن سواد رسانه‌ای طلاب در مرکز فرهنگی - هنری دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم کنیم. ایشان با برگزاری حدود یک‌ونیم دهه دوره‌های متعدد شش‌ترمه «سواد رسانه‌ای»، به تربیت طلاب و دانش‌پژوهان رسانه‌ای کاردان و حرفه‌ای روی آوردند تا چنین آثاری، از طلیعه برکت وجود آن تربیت‌یافتگان مکتب حوزه علمیه قم و مؤسسات و دانشگاه‌های هنری - رسانه‌ای وابسته بدان، به ثمر بنشینند و ان‌شاءالله تا به سرانجام رساندن رسالت حوزویان و دانشگاهیان متعهد و زمان‌شناس، در ارتقای رسانه‌های جمهوری اسلامی ایران و جبهه جهانی مقاومت در مقابل کفر و شرک و استکبار، از پای ننشینند و همواره در خلق آثار تحلیلی

و بینش افزای رسانه‌ای، چه از نوع مکتوب و سخنوری و چه از نوع مستند و سینمایی و انیمیشن، بکوشند که اگر امروز این خواهران و برادران ارجمند، صاحب علم و بصیرتی شده‌اند، باید زکات آن را تا پایان عمر شریفشان بپردازند و شاکر خدای خلاق و علیم باشند که آنان را لایق حرفه‌ای و عالم شدن دانست. پس حکماً چنین است که باید عالمان اهل عمل، فیض وجود تبارک را در عرصه ذهن و قلب مردمان تداوم بخشند و مصداقی از تجلیات نور حضرت باری باشند.

به برکت این تجربه گران سنگ دوره‌های آن یک‌دهه بود که بعداً دوره‌های متعدد دیگری به صورت آزاد و کلاسیک در جایگاه‌های مختلف برای برادران طلبه و دانشجو و نیز حوزه علمیه خواهران گذاشته شد و هنوز نیز این خط مبارک به دستان همین تربیت یافتگان تداوم یافته است.

جامعیت نگاه به اثر هنری - رسانه‌ای، شرط درک و تحلیل و تولید قدرتمند

مطالب بالا طرح نشد که سیاهه‌ای زاید بر این اثر افزوده شود، بلکه بیان این یک و نیم دهه، به جز غایت تقدیر از تلاش‌های پیشینیان تلاشمند، به این قصد بود که خصوصیت «جامعیت» و «صبغه اسلامی - جنگمی داشتن دوره‌ها» در خاطره‌ها زنده شود و زنده بماند که جز در این طریق نمی‌توان به مقصود رسید. جامعیت، یعنی توجه همه جانبه به اثر هنری - رسانه‌ای، یعنی توجه به فرم، هنر، تکنیک، صنعت، پیام، مدیریت، دشمن‌شناسی، حکمت و فلسفه اثر هنری و رسانه‌ای؛ و نه فقط غرق در دام فرمالیسم افراطی شدن، که عادت برخی مقلدان امروزمین در مراکز رسانه‌ای و آموزشی ما شده است. البته این مهم به عمل نمی‌آمد، جز با توجه به صبغه اسلامی و جنگمی و بینش تمدنی و راهبردی درباره آثار هنری و رسانه‌ای مخلوق ابنای آدم.

این‌ها فقط مدّعاهایی دهان‌پُرکن و اقناع‌گرانه نیست که پشت سرهم ردیف شده باشند، بلکه طراحی دوره اول رسانه‌ای جامعة الزهراء (ع)، به تنهایی حدود بیش از یکسال واندی از طراحان زمان بُرد؛ زمانی فراخ و عمیق برای تفکر بصیرت‌ورزانه و مطالعه جامع و مشورت خاضعانه با بیش از بیست تن از کارشناسان عرصه‌های مختلف هنر، رسانه، تاریخ، مدیریت، اقتصاد رسانه، علوم راهبردی، حکمت و فلسفه رسانه و هنر، علوم قرآنی، دشمن‌شناسی، غرب‌پژوهی، دین‌شناسی و تمدن‌اندیشی در حوزه و دانشگاه؛ گرچه در دوره‌های بعد نیز متناسب با اقتضائات هر دوره زمانی و مکانی و با نگاه به مخاطبان تازه، دوره‌ها بازبینی شده‌اند و تلاش بر تکمیل و پرکردن جاهای خالی بوده است، و همین است رسم صحیح در مدیریت راهبردی آموزش رسانه‌ای و هنری. گاهی نیز در برخی دوره‌ها عمل‌گراتر عمل کرده‌ایم و نیروهای میدانی برای کار هنری - رسانه‌ای تربیت شدند، ولی باز هم تلاش بر جامعیت در اندیشه و راهبرد و حرفه‌ای شدن در عمل و تکنیک بوده است، و نه تکنیک محوری صرف و تربیت آچارفرانسه‌های غرب زده تک‌ساخته!